

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ЛУБЕНСЬКИЙ ФІНАНСОВО - ЕКОНОМІЧНИЙ ФАХОВИЙ
КОЛЕДЖ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ»**

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

«УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ»

(назва дисципліни)

**ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 07 Управління та адміністрування

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 076 Підприємництво та торгівля

ОСВІТНЬО – ПРОФЕСІЙНИЙ СТУПІНЬ фаховий молодший бакалавр

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Ольга СТЕШЕНКО, викладач економічно-комерційних дисциплін, кваліфікаційна категорія «спеціаліст».

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні циклової комісії
економічно - комерційних дисциплін
Відокремленого структурного підрозділу
«Лубенський фінансово - економічний
фаховий коледж Полтавського державного
аграрного університету»

Протокол № 6 від «16» 01 2026 р.

Голова циклової комісії _____ Вікторія ПОНОМАРЕНКО
(підпис)

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма навчальної дисципліни «Управління витратами» є нормативним документом, що визначає зміст навчальної дисципліни, компетентності та результати навчання, які вона формує.

Навчальна програма навчальної дисципліни «Управління витратами» спрямована на ознайомлення здобувачів освіти із методичними та методологічними питаннями у розрізі активів з урахуванням досвіду вітчизняних та іноземних компаній, підготовка фахівців високої кваліфікації, здатних в умовах ринкової економіки широко використовувати свої знання з метою засвоєння теорії та практики ведення на підприємствах різних форм власності.

Навчальну програму з навчальної дисципліни «Управління витратами» укладено на основі ОПП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» розробленої на основі Стандарту фахової перед вищої освіти зі спеціальності 076 Підприємництво та торгівля освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр».

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальності	076 Підприємництво та торгівля
Освітньо-професійний ступінь	Фаховий молодший бакалавр
Нормативна/вибіркова	вибірковий компонент (ВК) за вибором здобувача освіти
Кількість тем	12
Загальна кількість годин	90
Види навчальної діяльності та види навчальних занять, обсяг годин:	
Лекції	34
Практичні заняття	26
Самостійна робота	30
Форма підсумкового контролю	залік

II. МЕТА, ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ»

компетентності та заплановані результати навчання

Метою навчальної дисципліни Управління витратами є формування системи знань у сфері управління ресурсами і витратами згідно з існуючим законодавством в умовах ринкової економіки; ознайомлення з реалізацією досвіду в Україні та за її межами для подальшого використання його у практичній діяльності.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- засвоєння теорії управління витратами та наукових засад системи управління ресурсами і витратами підприємства;
- аналіз ключових проблем планування, нормування і прогнозування витрат підприємства, за допомогою розробки планів, системи норм, прогнозів та розрахунків;
- оволодіння знаннями про систему обліку і калькулювання витрат на підприємстві;
- вивчення системи управління витратами, її принципів, функцій та методів для підвищення організації оперативних дій;
- визначення розмірів витрат на різних стадіях життєвого циклу продукції;
- обґрунтування взаємозв'язку між розміром та структурою витрат і якістю продукції (послуг);
- розрахунок показників ефективності управління витратами для оптимізації виробничої діяльності та покращення фінансових результатів;
- підготовка студентів до активної участі в прийнятті управлінських рішень, щодо ефективного розподілу, функціонування витрат та мінімізації їх розміру.

Предметом навчальної дисципліни “Управління витратами” є методи і напрямки мінімізації витрат, що сприяє підвищенню економічної та фінансової ефективності діяльності підприємства.

Передумовою вивчення навчальної дисципліни «Управління витратами» збільшення прибутку шляхом оптимізації витрат та ефективного використання ресурсів. Підвищити конкурентоспроможність завдяки зниженню собівартості продукції або послуг. Приймати обґрунтовані управлінські рішення на основі аналізу витрат та їхньої структури. Поліпшити фінансовий стан підприємства за рахунок раціонального використання коштів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі освіти **повинні:**

– **знати:**

- теоретичні основи управління витратами: класифікація витрат, методи їх обчислення, аналізу та контролю;
- системи управління витратами;
- інструменти управління витратами, методи аналізу відхилень, вартісний аналіз, управління запасами, управління якістю;
- методи оптимізації витрат: зниження прямих та непрямих витрат,

економія на масштабі, синергія.

– **вміти:**

- аналізувати структуру витрат підприємства;
- проводити калькуляцію собівартості продукції (робіт, послуг);
- контролювати витрати, здійснювати оперативний контроль витрат, аналізувати відхилення від планових показників, розробляти заходи щодо їх усунення;
- оптимізувати витрати, розробляти заходи щодо зниження витрат, впроваджувати нові технології, підвищувати ефективність використання ресурсів;
- приймати обґрунтовані управлінські рішення: на основі даних про витрати.

Міждисциплінарні зв'язки: тісно пов'язані з дисциплінами «Комерційна діяльність» та «Підприємницька діяльність».

Програмою навчальної дисципліни «Управління витратами» передбачено проведення лекцій, семінарських, практичних, складання семестрового заліку з управління витратами.

Перелік і сутність сформованих компетентностей і результатів навчання:

Назва компетентностей/ результатів навчання	Сутність сформованих компетентностей/результат
Інтегральна компетентність	Здатність вирішувати типові спеціалізовані задачі та практичні проблеми в галузі підприємницької, торговельної та біржової діяльності або у процесі навчання, що вимагає застосування положень і методів системи наук, які формують концепції організації і функціонування підприємницьких, торговельних, біржових структур та може характеризуватися певною невизначеністю умов; нести відповідальність за результати своєї діяльності; здійснювати контроль інших осіб у визначених ситуаціях.
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
Спеціальні компетентності (СК)	СК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо діяльності підприємства. СК 5. Здатність здійснювати діяльність із дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності. СК 6. Здатність виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур. СК 7. Здатність застосовувати основи обліку, оподаткування і страхування у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності.
Результати навчання (РН)	РН 3. Володіти державною та іноземною мовами у професійній діяльності. РН 8. Володіти методами й інструментарієм для підготовки проєктів управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких, торговельних і біржових структур. РН 11. Знати основи нормативно-правового забезпечення діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур і застосовувати їх на практиці. РН 13. Застосовувати отримані навички з основ обліку, оподаткування і страхування у підприємницькій, торговельній та біржовій діяльності. РН 15. Застосовувати моделі електронної комерції в діяльності підприємницьких, торговельних та біржових структур. РН 17. Визначати основні показники діяльності підприємницьких, торговельних і біржових структур для забезпечення їх ефективності.

III. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
3.1. ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема		Обсяг годин				Разом
№	Назва	лекції	практичні	семінарські	самостійне вивчення	
1.	Вступ. Теоретичні засади управління ресурсами і витратами в сучасній економіці	2	-	-	2	4
2.	Витрати виробництва та підприємницький прибуток	4	2	-	4	10
3.	Система управління витратами та її елементи	2	-	-	2	4
4.	Облік і аналіз витрат за місцями і центрами відповідальності	2	2	-	2	6
5.	Закономірності та чинники формування витрат	2	-	2	2	6
6.	Методологія обчислення собівартості продукції, робіт, послуг	4	4	-	4	12
7.	Калькулювання в системі управління витратами	4	4	-	2	10
8.	Методи цільового формування, структурного аналізу та зниження витрат	4	-	2	2	8
9.	Нормування, контроль та прогнозування витрат. Стимулювання економії ресурсів	2	2	-	2	6
10.	Аналіз системи “витрати – випуск – прибуток” як інструмент обґрунтування виробничо-маркетингових рішень	4	4	-	4	12
11.	Завантаження операційної системи за критерієм витрат	2	-	-	2	4
12.	Мінімізація витрат на створення і зберігання виробничих запасів	2	2	2	2	8
Всього		34	20	6	30	90

3.2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1.

ТЕМА 1. ВСТУП. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ І ВИТРАТАМИ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Поняття та сутність витрат. Економічні положення еволюції управління витратами. Визначення предмета, об'єктів і суб'єктів управління витратами. Мета і завдання дисципліни. Основні принципи та складові управління витратами. Елементи системи управління витратами та їх взаємозв'язок. Етапи розвитку теорії управління витратами. Основні функції управління витратами і їх взаємодія. Роль і значення управління витратами в умовах ринкової економіки. Місце управління витратами в системі менеджменту підприємств і організацій. Світовий досвід управління витратами.

ТЕМА 2. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ ПРИБУТОК

Сутність витрат: бухгалтерський та економічний підходи. Економічні витрати. Бухгалтерський, економічний та нормальний прибуток. Поняття (визнання) витрат. Склад і характеристика витрат підприємства. Класифікація витрат і її практичне значення. Різноманітність витрат і їх групування за певними ознаками (економічний зміст, калькуляційне групування, спосіб віднесення на продукцію, залежність від обсягу виробництва, можливість впливу на величину витрат, очевидність і формальна визначеність, залежність від варіантів рішень, зв'язок з виробничим процесом. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Доход”, П(С)БО 16 “Витрати”.

Практичне заняття

Класифікація та визначення структури витрат. Розв'язання виробничих ситуацій, пов'язаних з прийняттям рішень щодо явних та неявних (альтернативних) витрат.

ТЕМА 3. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ЇЇ ЕЛЕМЕНТИ

Поняття та основні засади системного підходу в управлінні організацією. Характеристика базисних параметрів управління витратами. Поняття про систему управління витратами та її елементи. Сутність процесу управління витратами. Загальні та специфічні принципи управління витратами. Характеристика функцій та методів управління витратами. Основна ціль та “дерево цілей” у системі управління витратами.

ТЕМА 4. ОБЛІК І АНАЛІЗ ВИТРАТ ЗА МІСЦЯМИ І ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Місця витрат і центри відповідальності. Поняття “місця витрат”. Ієрархічна структура місць витрат на підприємстві. Центри відповідальності за витрати (центри витрат) і центри прибутку. Мета диференціації витрат за

місцями їх формування і центрами відповідальності: контроль витрат, персоніфікація відповідальності за їх рівень, підвищення точності обчислення витрат за їх носіями. Вимоги до організації центрів відповідальності: гомогенність результатів, можливість однозначного обчислення витрат, наявність персональної відповідальності за регульовані витрати. Функціональний і територіальний критерії організації центрів відповідальності. Методи розподілу витрат: методи прямого, повторного розподілу, метод системи рівнянь. Особливості та сфера застосування окремих методів розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів. Трансфертні ціни і їх роль у формуванні витрат.

Практичне заняття

Характеристика центрів відповідальності різних рівнів. Розв'язання завдань, пов'язаних з диференціацією витрат на прикладі підприємства.

ТЕМА 5. ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ

Характер реагування витрат під час змін обсягу діяльності підприємства. Поведінка змінних і постійних витрат під час змін обсягу діяльності підприємства. Оцінка витрат і побудова їх функції. Методи визначення функції витрат, їх сутність і порівняльна характеристика. Законодавчі та нормативні акти, що визначають склад витрат і доходів. Особливості динаміки витрат у короткостроковому і довгостроковому періодах. Функції сукупних витрат підприємства. Функції собівартості продукції. Методи дослідження причинно-наслідкових зв'язків між витратами і їх чинниками (інженерний, бухгалтерський, мінімаксний, регресійного аналізу). Вплив виробничого навчання й досвіду на рівень витрат. Оцінка динаміки витрат. Розрахунки для визначення функції витрат методом вищої-нижчої точки.

Семінарське заняття

Модуль 2.

ТЕМА 6. МЕТОДОЛОГІЯ ОБЧИСЛЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ, РОБІТ, ПОСЛУГ

Сутність собівартості продукції (послуги). Методологічні підходи до розрахунку собівартості продукції (послуг). Сутність і загальні засади обчислення собівартості окремих видів продукції. Планова собівартість. Фактична собівартість. Управління собівартістю: ціль, завдання. Сутність граничних витрат. Граничні витрати і конкурентна позиція. Закон спадаючої віддачі. Криві граничних витрат та їх зміщення. Граничний продукт і граничні витрати. Взаємозв'язок суми витрат з граничним доходом, ціною і прибутком. Стратегія максимізації прибутку. Загальні витрати в умовах припинення виробництва. Неявні витрати і втрачені можливості. Позитивний і негативний ефект зростання масштабів виробництва. Довготривалі витрати та економія на

масштабах виробництва. Особливості обчислення собівартості продукції у сільському господарстві.

Практичне заняття

Сутність собівартості продукції (послуги). Методологічні підходи до розрахунку собівартості продукції (послуг).

Практичне заняття

Складання кошторису витрат за окремими статтями. Обчислення собівартості основних видів продукції рослинництва, тваринництва; обслуговуючих підприємств, промислових виробництв.

ТЕМА 7. КАЛЬКУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Поняття калькулювання, його роль і значення в системі управління. Принципи і завдання калькулювання. Види калькуляцій і їх використання в управлінні витратами. Етапи розвитку і сучасний стан калькулювання. Об'єкти калькулювання, їх характеристика і зв'язок з виробничим обліком та об'єктами обліку витрат. Калькуляційні одиниці, їх види і використання. Методика калькулювання собівартості. Система обліку і калькулювання за повними, змінними і нормативними витратами. Розподіл непрямих витрат під час калькулювання. Витрати на утримання і експлуатацію машин та устаткування. Витрати на обслуговування і управління виробництвом. Методи списання нерозподілених постійних та загальновиробничих витрат. Методи розподілу загальновиробничих витрат. Адміністративні витрати та витрати на збут, їх розподіл. Калькулювання у комплексному (сумісному) виробництві. Облік витрат, виходу продукції рослинництва та тваринництва, продукції переробки. Калькулювання собівартості.

Практичне заняття

Калькуляція продукції сільськогосподарського підприємства (заняття-екскурсія).

Практичне заняття

Визначення цільової собівартості за вхідними показниками. Аналіз і оцінка витрат за функціями.

ТЕМА 8. МЕТОДИ ЦІЛЬОВОГО ФОРМУВАННЯ, СТРУКТУРНОГО АНАЛІЗУ ТА ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ

Концепція цільової собівартості в системі управління витратами.

Сучасні концепції управління цільовою собівартістю (концепція управління собівартістю) та її принципи, таргет-костинг, target-costing, ТС).

Етапи процесу досягнення цільового рівня собівартості (процес таргет-костингу). Вихідні показники та визначення цільової собівартості.

Інжиніринг вартості. Визначення функціонально-вартісного аналізу (ФВА). Основні принципи ФВА. Об'єкти та етапи проведення. Аналіз оцінка витрат за функціями об'єкта ФВА. Аналітичний етап проведення ФВА.

Кайдзен – раціоналізація та зниження витрат. Визначення понять “кайдзен” і “кайдзен-костинг”. Відмінності між ними. Про це кайдзен-костингу. Взаємозв'язок між тривалістю життєвого циклу продукції галузі та ефективністю застосування таргет- і кайдзен-костингу.

Семінарське заняття

Модуль 3.

ТЕМА 9. НОРМУВАННЯ, КОНТРОЛЬ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ВИТРАТ. СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЇ РЕСУРСІВ

Економічний зміст та мета нормування. Класифікація системи норм і нормативів. Система управління витратами на основі норм. Нормативний механізм планування витрат. Основні методи і функції нормування. Поняття та методи прогнозування витрат.

Облік і звітність як елементи контролю витрат. Організаційна побудова системи обліку витрат і руху матеріальних цінностей. Диференціація і повнота обліку регульованих витрат за місцями їх формування. Оснащеність місць витрат засобами обліку безперервних ресурсів (електроенергії, води, пари, газу, стиснутого повітря тощо). Періодичність і форми звітності. Методи обліку витрат. Види та методи контролю витрат. Роль контролю витрат у підтриманні режиму економії. Порівняння фактичних витрат з плановими. Умови порівнянності фактичних і планових витрат за певний період. Необхідність перерахування планових витрат на фактичний обсяг продукції. Особливості контролю рівня витрат за нормативною системою обліку (стандарт – кост). Облік та аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних за центрами відповідальності. Функції витрат як засіб оцінювання роботи підрозділів. Система контролю витрат на основі їх нормування (стандартизації).

Внутрішні резерви зниження витрат та стимулювання економії ресурсів.

Практичне заняття

Обчислення планових витрат на фактичний обсяг виробництва продукції. Визначення результатів діяльності підрозділу за показниками витрат.

ТЕМА 10. АНАЛІЗ СИСТЕМИ “ВИТРАТИ–ВИПУСК–ПРИБУТОК” ЯК ІНСТРУМЕНТ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИРОБНИЧО-МАРКЕТИНГОВИХ РІШЕНЬ

Сутність і передумови аналізу системи “витрати–випуск–прибуток” (CVP). Зв'язок витрат, обсягу виробництва (операційної діяльності) та прибутку. Економічне значення моделювання та аналізу цього

співвідношення. Спрощена модель лінійних співвідношень за CVR-аналізу та графічна інтерпретація її. Показники, що обчислюються та аналізуються за CVR-аналізу. Розподіл витрат на змінні та постійні. Роль маржинального прибутку в аналізі та прийнятті рішень.

Аналіз рівноваги та безпеки операційної діяльності. Вплив постійних витрат на прибутковість діяльності підприємства. Рівноважний (беззбитковий) обсяг операційної діяльності (виробництва). Визначення беззбиткового обсягу операційної діяльності у натуральному і грошовому вимірі. Беззбитковість і безпека діяльності підприємства та його підрозділів. Обчислення рівня економічної безпеки підприємства.

Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат. Значення управління прибутком і факторами його формування. Визначення рівня операційної активності (обсягу виробництва), що забезпечує цільовий прибуток. Залежність прибутку від операційної активності. Операційний ліверидж (важіль), визначення його та застосування в оперативному аналізі.

Практичні заняття

Визначення маржинального прибутку та точки беззбитковості виробництва у натуральному та готівковому обсягах.

Практичні заняття

Визначення рівня операційної активності (обсягу виробництва), що забезпечує цільовий прибуток. Залежність прибутку від операційної активності. Операційний ліверидж (важіль), визначення його та застосування в оперативному аналізі.

ТЕМА 11. ЗАВАНТАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗА КРИТЕРІЄМ ВИТРАТ

Адаптація операційної системи до зміни її завантаження. Сутність і практичне значення адаптації операційної системи до зміни її завантаження. Параметри адаптації та її форми. Критерії завантаження машин і устаткування. Вплив на експлуатаційні витрати інтенсивності роботи машин. Обґрунтування альтернативного використання вивільнених машин у процесі кількісної адаптації. Методика мінімізації витрат на придбання машин за кількісної адаптації. Обчислення витрат на лізинг машин у поточній вартості. Необхідність відповідності структури і режиму роботи операційної системи певному обсягу діяльності. Мінливість ділової активності та потреба адаптації до нового рівня завантаження. Експлуатаційні витрати як критерій адаптації операційної системи до зміни завантаження. Параметри, форми і механізм адаптації основного устаткування. Загальний порядок адаптації виробничих систем. Кількісна адаптація і довгострокова мінімізація витрат під час її здійснення.

Обґрунтування форми забезпечення операційної системи устаткуванням. Необхідність придбання устаткування у разі заміни його та розширення обсягу операційної діяльності. Альтернативи придбання устаткування – купівля (за рахунок власних коштів, кредиту), лізинг. Особливості обчислення

лізингових платежів. Структура і методика обчислення лізингових платежів. Методики обчислення витрат на придбання машин за рахунок кредиту.

ТЕМА 12. МІНІМІЗАЦІЯ ВИТРАТ НА СТВОРЕННЯ І ЗБЕРІГАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Вплив системи управління запасами на ефективність діяльності підприємства.

Значення запасів на підприємстві. Вплив неефективного управління запасами на результати діяльності підприємства. Сутність системи управління запасами на підприємстві. Переваги і недоліки існуючих моделей управління запасами. Умови доцільного формування системи управління запасами “точно за часом”.

Визначення оптимального розміру замовлення на підставі розрахунку релевантних витрат.

Модель з фіксованим розміром запасу, принципи дії моделі. Завдання управління запасами. Витрати на зберігання запасів. Витрати на розміщення замовлень. Взаємозв'язок між розмірами замовлення і витратами.

Оптимізація партій поставок за умов гнучкої цінової політики постачальника. Вплив методів оцінювання запасів під час їх вибуття на витрати підприємства. Методи оцінювання запасів під час їх вибуття.

Роль матеріальних витрат у формуванні вартості продукції і прибутку. Витрати на поставку і зберігання матеріалів на складі, їх залежність від величини та інтервалів поставки. Втрати (не отриманий прибуток) через відволікання коштів у виробничі запаси. Мінімізація витрат на поставку і зберігання матеріалів через визначення оптимальних партій поставки і величини запасів.

Методи оцінювання матеріалів у запасах за відпускання їх у виробництво, на продаж та іншого вибуття. Сутність та умови ефективного застосування методів оцінювання: за собівартістю перших надходжень (FIFO), за собівартістю останніх надходжень (LIFO), за середньозваженою і нормативною собівартістю, ідентифікованою собівартістю і ціною продажу.

Практичне заняття

Визначення оптимального рівня витрат ресурсів у системі управління виробничими запасами.

Семінарське заняття

IV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Рекомендована література і джерела

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV зі змінами та доповненнями.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси, від 01.01. 2012 р. № 929-021 зі змінами та доповненнями.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 “Запаси” : наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202 зі змінами та доповненнями.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 “Доходи” : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 р. № 1629 зі змінами та доповненнями.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 “Витрати” : наказ Міністерства фінансів України від 18.05.2012 р. № 568 зі змінами та доповненнями.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. №290 зі змінами та доповненнями.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 зі змінами та доповненнями.
8. Ахновська І., Болгов В. Управління витратами: навчальни посібник. Вінниця: ДОННУ імені Василя Стуса, 2020.
9. Матвеева Н.М. Управління витратами: навчальний посібник. Х.: ХНУМГ імені О.М. Бекетова, 2020.
10. Югулишна Л.О. Менеджмент ресурсів та витрат: конспект лекцій. Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022.

Електронні ресурси

1. Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Державна податкова служба України URL: <https://www.sta.gov.ua/>
3. Державний комітет статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Нормативні акти України URL: <https://drs.gov.ua/regulations/>
5. Податковий кодекс України URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Журнал “Дебет-Кредит” URL: <https://www.dtk.com.ua/>

**ВІДОКРЕМЛЕНИЙ СТРУКТУРНИЙ ПІДРОЗДІЛ
«ЛУБЕНСЬКИЙ ФІНАНСОВО - ЕКОНОМІЧНИЙ ФАХОВИЙ
КОЛЕДЖ ПОЛТАВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО АГРАРНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ»**

**НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ
ДИСЦИПЛІНИ**

«УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ»

(назва дисципліни)

**ЗА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЮ ПРОГРАМОЮ
«ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ»**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ 07 Управління та адміністрування

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ 076 Підприємництво та торгівля

ОСВІТНЬО – ПРОФЕСІЙНИЙ СТУПІНЬ фаховий молодший бакалавр

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Ольга СТЕШЕНКО, викладач економічно-комерційних дисциплін, кваліфікаційна категорія «спеціаліст».

РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО

на засіданні циклової комісії
економічно - комерційних дисциплін
Відокремленого структурного підрозділу
«Лубенський фінансово - економічний
фаховий коледж Полтавського державного
аграрного університету»

Протокол № 6 від «16» 01 2026 р.

Голова циклової комісії В.П.П. Вікторія ПОНОМАРЕНКО
(підпис)

I. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Навчальна програма навчальної дисципліни «Управління витратами» є нормативним документом, що визначає зміст навчальної дисципліни, компетентності та результати навчання, які вона формує.

Навчальна програма навчальної дисципліни «Управління витратами» спрямована на ознайомлення здобувачів освіти із методичними та методологічними питаннями у розрізі активів з урахуванням досвіду вітчизняних та іноземних компаній, підготовка фахівців високої кваліфікації, здатних в умовах ринкової економіки широко використовувати свої знання з метою засвоєння теорії та практики ведення на підприємствах різних форм власності.

Навчальну програму з навчальної дисципліни «Управління витратами» укладено на основі ОПП «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» розробленої на основі Стандарту фахової перед вищої освіти зі спеціальності 076 Підприємництво та торгівля освітньо-професійного ступеня «фаховий молодший бакалавр».

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Галузь знань	07 Управління та адміністрування
Спеціальності	076 Підприємництво та торгівля
Освітньо-професійний ступінь	Фаховий молодший бакалавр
Нормативна/вибіркова	вибірковий компонент (ВК) за вибором здобувача освіти
Кількість тем	12
Загальна кількість годин	90
Види навчальної діяльності та види навчальних занять, обсяг годин:	
Лекції	34
Практичні заняття	26
Самостійна робота	30
Форма підсумкового контролю	залік

II. МЕТА, ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ»

компетентності та заплановані результати навчання

Метою навчальної дисципліни Управління витратами є формування системи знань у сфері управління ресурсами і витратами згідно з існуючим законодавством в умовах ринкової економіки; ознайомлення з реалізацією досвіду в Україні та за її межами для подальшого використання його у практичній діяльності.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- засвоєння теорії управління витратами та наукових засад системи управління ресурсами і витратами підприємства;
- аналіз ключових проблем планування, нормування і прогнозування витрат підприємства, за допомогою розробки планів, системи норм, прогнозів та розрахунків;
- оволодіння знаннями про систему обліку і калькулювання витрат на підприємстві;
- вивчення системи управління витратами, її принципів, функцій та методів для підвищення організації оперативних дій;
- визначення розмірів витрат на різних стадіях життєвого циклу продукції;
- обґрунтування взаємозв'язку між розміром та структурою витрат і якістю продукції (послуг);
- розрахунок показників ефективності управління витратами для оптимізації виробничої діяльності та покращення фінансових результатів;
- підготовка студентів до активної участі в прийнятті управлінських рішень, щодо ефективного розподілу, функціонування витрат та мінімізації їх розміру.

Предметом навчальної дисципліни “Управління витратами” є методи і напрямки мінімізації витрат, що сприяє підвищенню економічної та фінансової ефективності діяльності підприємства.

Передумовою вивчення навчальної дисципліни «Управління витратами» збільшення прибутку шляхом оптимізації витрат та ефективного використання ресурсів. Підвищити конкурентоспроможність завдяки зниженню собівартості продукції або послуг. Приймати обґрунтовані управлінські рішення на основі аналізу витрат та їхньої структури. Поліпшити фінансовий стан підприємства за рахунок раціонального використання коштів.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі освіти **повинні:**

– **знати:**

- теоретичні основи управління витратами: класифікація витрат, методи їх обчислення, аналізу та контролю;
- системи управління витратами;
- інструменти управління витратами, методи аналізу відхилень, вартісний аналіз, управління запасами, управління якістю;
- методи оптимізації витрат: зниження прямих та непрямих витрат,

економія на масштабі, синергія.

– **вміти:**

- аналізувати структуру витрат підприємства;
- проводити калькуляцію собівартості продукції (робіт, послуг);
- контролювати витрати, здійснювати оперативний контроль витрат, аналізувати відхилення від планових показників, розробляти заходи щодо їх усунення;
- оптимізувати витрати, розробляти заходи щодо зниження витрат, впроваджувати нові технології, підвищувати ефективність використання ресурсів;
- приймати обґрунтовані управлінські рішення: на основі даних про витрати.

Міждисциплінарні зв'язки: тісно пов'язані з дисциплінами «Комерційна діяльність» та «Підприємницька діяльність».

Програмою навчальної дисципліни «Управління витратами» передбачено проведення лекцій, семінарських, практичних, складання семестрового заліку з управління витратами.

Перелік і сутність сформованих компетентностей і результатів навчання:

Назва компетентностей/ результатів навчання	Сутність сформованих компетентностей/результат
Загальні компетентності (ЗК)	ЗК 3. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово. ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
Спеціальні компетентності (СК)	СК 2. Здатність обирати та використовувати відповідні методи, інструментарій для обґрунтування рішень щодо діяльності підприємства. СК 5. Здатність здійснювати діяльність із дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької та торговельної діяльності. СК 6. Здатність виконувати професійні завдання з організації діяльності підприємницьких та торговельних структур. СК 7. Здатність застосовувати основи обліку, оподаткування і страхування у підприємницькій, та торговельній діяльності. СК 9. Здатність застосовувати моделі електронної комерції у сфері підприємницької та торговельної діяльності.
Результати навчання (РН)	РН 3. Володіти державною та іноземною мовами у професійній діяльності. РН 8. Володіти методами й інструментарієм для підготовки проектів управлінських рішень щодо створення й функціонування підприємницьких та торговельних структур. РН 11. Знати основи нормативно-правового забезпечення діяльності підприємницьких та торговельних структур і застосовувати їх на практиці. РН 13. Застосовувати отримані навички з основ обліку, оподаткування і страхування у підприємницькій та торговельній діяльності. РН 15. Застосовувати моделі електронної комерції в діяльності підприємницьких та торговельних структур. РН 17. Визначати основні показники діяльності підприємницьких та торговельних структур для забезпечення їх ефективності.

III. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
3.1. ОРІЄНТОВНА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема		Обсяг годин				Разом
№	Назва	лекції	практичні	семінарські	самостійне вивчення	
1.	Вступ. Теоретичні засади управління ресурсами і витратами в сучасній економіці	2	-	-	2	4
2.	Витрати виробництва та підприємницький прибуток	4	2	-	4	10
3.	Система управління витратами та її елементи	2	-	-	2	4
4.	Облік і аналіз витрат за місцями і центрами відповідальності	2	2	-	2	6
5.	Закономірності та чинники формування витрат	2	-	2	2	6
6.	Методологія обчислення собівартості продукції, робіт, послуг	4	4	-	4	12
7.	Калькулювання в системі управління витратами	4	4	-	2	10
8.	Методи цільового формування, структурного аналізу та зниження витрат	4	-	2	2	8
9.	Нормування, контроль та прогнозування витрат. Стимулювання економії ресурсів	2	2	-	2	6
10.	Аналіз системи “витрати – випуск – прибуток” як інструмент обґрунтування виробничо-маркетингових рішень	4	4	-	4	12
11.	Завантаження операційної системи за критерієм витрат	2	-	-	2	4
12.	Мінімізація витрат на створення і зберігання виробничих запасів	2	2	2	2	8
Всього		34	20	6	30	90

3.2. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль 1.

ТЕМА 1. ВСТУП. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСАМИ І ВИТРАТАМИ В СУЧАСНІЙ ЕКОНОМІЦІ

Поняття та сутність витрат. Економічні положення еволюції управління витратами. Визначення предмета, об'єктів і суб'єктів управління витратами. Мета і завдання дисципліни. Основні принципи та складові управління витратами. Елементи системи управління витратами та їх взаємозв'язок. Етапи розвитку теорії управління витратами. Основні функції управління витратами і їх взаємодія. Роль і значення управління витратами в умовах ринкової економіки. Місце управління витратами в системі менеджменту підприємств і організацій. Світовий досвід управління витратами.

ТЕМА 2. ВИТРАТИ ВИРОБНИЦТВА ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ ПРИБУТОК

Сутність витрат: бухгалтерський та економічний підходи. Економічні витрати. Бухгалтерський, економічний та нормальний прибуток. Поняття (визнання) витрат. Склад і характеристика витрат підприємства. Класифікація витрат і її практичне значення. Різноманітність витрат і їх групування за певними ознаками (економічний зміст, калькуляційне групування, спосіб віднесення на продукцію, залежність від обсягу виробництва, можливість впливу на величину витрат, очевидність і формальна визначеність, залежність від варіантів рішень, зв'язок з виробничим процесом. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Доход”, П(С)БО 16 “Витрати”.

Практичне заняття

Класифікація та визначення структури витрат. Розв'язання виробничих ситуацій, пов'язаних з прийняттям рішень щодо явних та неявних (альтернативних) витрат.

ТЕМА 3. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ТА ЇЇ ЕЛЕМЕНТИ

Поняття та основні засади системного підходу в управлінні організацією. Характеристика базисних параметрів управління витратами. Поняття про систему управління витратами та її елементи. Сутність процесу управління витратами. Загальні та специфічні принципи управління витратами. Характеристика функцій та методів управління витратами. Основна ціль та “дерево цілей” у системі управління витратами.

ТЕМА 4. ОБЛІК І АНАЛІЗ ВИТРАТ ЗА МІСЦЯМИ І ЦЕНТРАМИ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Місця витрат і центри відповідальності. Поняття “місця витрат”. Ієрархічна структура місць витрат на підприємстві. Центри відповідальності за витрати (центри витрат) і центри прибутку. Мета диференціації витрат за місцями їх формування і центрами відповідальності: контроль витрат,

персоніфікація відповідальності за їх рівень, підвищення точності обчислення витрат за їх носіями. Вимоги до організації центрів відповідальності: гомогенність результатів, можливість однозначного обчислення витрат, наявність персональної відповідальності за регульовані витрати. Функціональний і територіальний критерії організації центрів відповідальності. Методи розподілу витрат: методи прямого, повторного розподілу, метод системи рівнянь. Особливості та сфера застосування окремих методів розподілу витрат допоміжних і обслуговуючих підрозділів. Трансфертні ціни і їх роль у формуванні витрат.

Практичне заняття

Характеристика центрів відповідальності різних рівнів. Розв'язання завдань, пов'язаних з диференціацією витрат на прикладі підприємства.

ТЕМА 5. ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ВИТРАТ

Характер реагування витрат під час змін обсягу діяльності підприємства. Поведінка змінних і постійних витрат під час змін обсягу діяльності підприємства. Оцінка витрат і побудова їх функції. Методи визначення функції витрат, їх сутність і порівняльна характеристика. Законодавчі та нормативні акти, що визначають склад витрат і доходів. Особливості динаміки витрат у короткостроковому і довгостроковому періодах. Функції сукупних витрат підприємства. Функції собівартості продукції. Методи дослідження причинно-наслідкових зв'язків між витратами і їх чинниками (інженерний, бухгалтерський, мінімаксний, регресійного аналізу). Вплив виробничого навчання й досвіду на рівень витрат. Оцінка динаміки витрат. Розрахунки для визначення функції витрат методом вищої-нижчої точки.

Семінарське заняття

Модуль 2.

ТЕМА 6. МЕТОДОЛОГІЯ ОБЧИСЛЕННЯ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ, РОБІТ, ПОСЛУГ

Сутність собівартості продукції (послуги). Методологічні підходи до розрахунку собівартості продукції (послуг). Сутність і загальні засади обчислення собівартості окремих видів продукції. Планова собівартість. Фактична собівартість. Управління собівартістю: ціль, завдання. Сутність граничних витрат. Граничні витрати і конкурентна позиція. Закон спадаючої віддачі. Криві граничних витрат та їх зміщення. Граничний продукт і граничні витрати. Взаємозв'язок суми витрат з граничним доходом, ціною і прибутком. Стратегія максимізації прибутку. Загальні витрати в умовах припинення виробництва. Неявні витрати і втрачені можливості. Позитивний і негативний ефект зростання масштабів виробництва. Довготривалі витрати та економія на

масштабах виробництва. Особливості обчислення собівартості продукції у сільському господарстві.

Практичне заняття

Сутність собівартості продукції (послуги). Методологічні підходи до розрахунку собівартості продукції (послуг).

Практичне заняття

Складання кошторису витрат за окремими статтями. Обчислення собівартості основних видів продукції рослинництва, тваринництва; обслуговуючих підприємств, промислових виробництв.

ТЕМА 7. КАЛЬКУЛЮВАННЯ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Поняття калькулювання, його роль і значення в системі управління. Принципи і завдання калькулювання. Види калькуляцій і їх використання в управлінні витратами. Етапи розвитку і сучасний стан калькулювання. Об'єкти калькулювання, їх характеристика і зв'язок з виробничим обліком та об'єктами обліку витрат. Калькуляційні одиниці, їх види і використання. Методика калькулювання собівартості. Система обліку і калькулювання за повними, змінними і нормативними витратами. Розподіл непрямих витрат під час калькулювання. Витрати на утримання і експлуатацію машин та устаткування. Витрати на обслуговування і управління виробництвом. Методи списання нерозподілених постійних та загальновиробничих витрат. Методи розподілу загальновиробничих витрат. Адміністративні витрати та витрати на збут, їх розподіл. Калькулювання у комплексному (сумісному) виробництві. Облік витрат, виходу продукції рослинництва та тваринництва, продукції переробки. Калькулювання собівартості.

Практичне заняття

Калькуляція продукції сільськогосподарського підприємства (заняття-екскурсія).

Практичне заняття

Визначення цільової собівартості за вхідними показниками. Аналіз і оцінка витрат за функціями.

ТЕМА 8. МЕТОДИ ЦІЛЬОВОГО ФОРМУВАННЯ, СТРУКТУРНОГО АНАЛІЗУ ТА ЗНИЖЕННЯ ВИТРАТ

Концепція цільової собівартості в системі управління витратами.

Сучасні концепції управління цільовою собівартістю (концепція управління собівартістю) та її принципи, таргет-костинг, target-costing, ТС).

Етапи процесу досягнення цільового рівня собівартості (процес таргет-костингу). Вихідні показники та визначення цільової собівартості.

Інжиніринг вартості. Визначення функціонально-вартісного аналізу (ФВА). Основні принципи ФВА. Об'єкти та етапи проведення. Аналіз оцінка витрат за функціями об'єкта ФВА. Аналітичний етап проведення ФВА.

Кайдзен – раціоналізація та зниження витрат. Визначення понять “кайдзен” і “кайдзен-костинг”. Відмінності між ними. Про це кайдзен-костингу. Взаємозв'язок між тривалістю життєвого циклу продукції галузі та ефективністю застосування таргет- і кайдзен-костингу.

Семінарське заняття

Модуль 3.

ТЕМА 9. НОРМУВАННЯ, КОНТРОЛЬ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ВИТРАТ. СТИМУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЇ РЕСУРСІВ

Економічний зміст та мета нормування. Класифікація системи норм і нормативів. Система управління витратами на основі норм. Нормативний механізм планування витрат. Основні методи і функції нормування. Поняття та методи прогнозування витрат.

Облік і звітність як елементи контролю витрат. Організаційна побудова системи обліку витрат і руху матеріальних цінностей. Диференціація і повнота обліку регульованих витрат за місцями їх формування. Оснащеність місць витрат засобами обліку безперервних ресурсів (електроенергії, води, пари, газу, стиснутого повітря тощо). Періодичність і форми звітності. Методи обліку витрат. Види та методи контролю витрат. Роль контролю витрат у підтриманні режиму економії. Порівняння фактичних витрат з плановими. Умови порівнянності фактичних і планових витрат за певний період. Необхідність перерахування планових витрат на фактичний обсяг продукції. Особливості контролю рівня витрат за нормативної системи обліку (стандарт – кост). Облік та аналіз відхилень фактичних витрат від нормативних за центрами відповідальності. Функції витрат як засіб оцінювання роботи підрозділів. Система контролю витрат на основі їх нормування (стандартизації).

Внутрішні резерви зниження витрат та стимулювання економії ресурсів.

Практичне заняття

Обчислення планових витрат на фактичний обсяг виробництва продукції. Визначення результатів діяльності підрозділу за показниками витрат.

ТЕМА 10. АНАЛІЗ СИСТЕМИ “ВИТРАТИ–ВИПУСК–ПРИБУТОК” ЯК ІНСТРУМЕНТ ОБҐРУНТУВАННЯ ВИРОБНИЧО-МАРКЕТИНГОВИХ РІШЕНЬ

Сутність і передумови аналізу системи “витрати–випуск–прибуток” (CVP). Зв'язок витрат, обсягу виробництва (операційної діяльності) та прибутку. Економічне значення моделювання та аналізу цього

співвідношення. Спрощена модель лінійних співвідношень за CVR-аналізу та графічна інтерпретація її. Показники, що обчислюються та аналізуються за CVR-аналізу. Розподіл витрат на змінні та постійні. Роль маржинального прибутку в аналізі та прийнятті рішень.

Аналіз рівноваги та безпеки операційної діяльності. Вплив постійних витрат на прибутковість діяльності підприємства. Рівноважний (беззбитковий) обсяг операційної діяльності (виробництва). Визначення беззбиткового обсягу операційної діяльності у натуральному і грошовому вимірі. Беззбитковість і безпека діяльності підприємства та його підрозділів. Обчислення рівня економічної безпеки підприємства.

Залежність прибутку від операційної активності та структури витрат. Значення управління прибутком і факторами його формування. Визначення рівня операційної активності (обсягу виробництва), що забезпечує цільовий прибуток. Залежність прибутку від операційної активності. Операційний ліверидж (важіль), визначення його та застосування в оперативному аналізі.

Практичні заняття

Визначення маржинального прибутку та точки беззбитковості виробництва у натуральному та готівковому обсягах.

ТЕМА 11. ЗАВАНТАЖЕННЯ ОПЕРАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗА КРИТЕРІЄМ ВИТРАТ

Адаптація операційної системи до зміни її завантаження. Сутність і практичне значення адаптації операційної системи до зміни її завантаження. Параметри адаптації та її форми. Критерії завантаження машин і устаткування. Вплив на експлуатаційні витрати інтенсивності роботи машин. Обґрунтування альтернативного використання вивільнених машин у процесі кількісної адаптації. Методика мінімізації витрат на придбання машин за кількісної адаптації. Обчислення витрат на лізинг машин у поточній вартості. Необхідність відповідності структури і режиму роботи операційної системи певному обсягу діяльності. Мінливість ділової активності та потреба адаптації до нового рівня завантаження. Експлуатаційні витрати як критерій адаптації операційної системи до зміни завантаження. Параметри, форми і механізм адаптації основного устаткування. Загальний порядок адаптації виробничих систем. Кількісна адаптація і довгострокова мінімізація витрат під час її здійснення.

Обґрунтування форми забезпечення операційної системи устаткуванням. Необхідність придбання устаткування у разі заміни його та розширення обсягу операційної діяльності. Альтернативи придбання устаткування – купівля (за рахунок власних коштів, кредиту), лізинг. Особливості обчислення

лізингових платежів. Структура і методика обчислення лізингових платежів. Методики обчислення витрат на придбання машин за рахунок кредиту.

ТЕМА 12. МІНІМІЗАЦІЯ ВИТРАТ НА СТВОРЕННЯ І ЗБЕРІГАННЯ ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Вплив системи управління запасами на ефективність діяльності підприємства.

Значення запасів на підприємстві. Вплив неефективного управління запасами на результати діяльності підприємства. Сутність системи управління запасами на підприємстві. Переваги і недоліки існуючих моделей управління запасами. Умови доцільного формування системи управління запасами “точно за часом”.

Визначення оптимального розміру замовлення на підставі розрахунку релевантних витрат.

Модель з фіксованим розміром запасу, принципи дії моделі. Завдання управління запасами. Витрати на зберігання запасів. Витрати на розміщення замовлень. Взаємозв'язок між розмірами замовлення і витратами.

Оптимізація партій поставок за умов гнучкої цінової політики постачальника. Вплив методів оцінювання запасів під час їх вибуття на витрати підприємства. Методи оцінювання запасів під час їх вибуття.

Роль матеріальних витрат у формуванні вартості продукції і прибутку. Витрати на поставку і зберігання матеріалів на складі, їх залежність від величини та інтервалів поставки. Втрати (не отриманий прибуток) через відволікання коштів у виробничі запаси. Мінімізація витрат на поставку і зберігання матеріалів через визначення оптимальних партій поставки і величини запасів.

Методи оцінювання матеріалів у запасах за відпускання їх у виробництво, на продаж та іншого вибуття. Сутність та умови ефективного застосування методів оцінювання: за собівартістю перших надходжень (FIFO), за собівартістю останніх надходжень (LIFO), за середньозваженою і нормативною собівартістю, ідентифікованою собівартістю і ціною продажу.

Практичне заняття

Визначення оптимального рівня витрат ресурсів у системі управління виробничими запасами.

Семінарське заняття

IV. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Рекомендована література і джерела

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV зі змінами та доповненнями.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 2 (МСБО 2). Запаси, від 01.01. 2012 р. № 929-021 зі змінами та доповненнями.
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 123 “Запаси” : наказ Міністерства фінансів України від 12.10.2010 р. № 1202 зі змінами та доповненнями.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 124 “Доходи” : наказ Міністерства фінансів України від 24.12.2010 р. № 1629 зі змінами та доповненнями.
5. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 135 “Витрати” : наказ Міністерства фінансів України від 18.05.2012 р. № 568 зі змінами та доповненнями.
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 “Дохід”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 р. №290 зі змінами та доповненнями.
7. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 “Витрати”, затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31.12.1999 р. № 318 зі змінами та доповненнями.
8. Ахновська І., Болгов В. Управління витратами: навчальни посібник. Вінниця: ДОННУ імені Василя Стуса, 2020.
9. Матвеева Н.М. Управління витратами: навчальний посібник. Х.: ХНУМГ імені О.М. Бекетова, 2020.
10. Югулишна Л.О. Менеджмент ресурсів та витрат: конспект лекцій. Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2022.

Електронні ресурси

1. Верховна Рада України URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Державна податкова служба України URL: <https://www.sta.gov.ua/>
3. Державний комітет статистики України URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Нормативні акти України URL: <https://drs.gov.ua/regulations/>
5. Податковий кодекс України URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Журнал “Дебет-Кредит” URL: <https://www.dtk.com.ua/>